

YAŞLANMA GÜNDEMİ

Görüşler 01

**Toplumsal Yaşlanmanın Kriz
Olarak Pazarlanması:
Korkusalan Demografi ve
Sosyal Politika**

19 MAYIS 2026

Kaynak göstermek için;

Arun, Ö. (2026). Toplumsal Yaşlanmanın Kriz Olarak Pazarlanması: Korkusalan Demografi ve Sosyal Politika, (Yaşlanma Gündemi, Görüşler 01). Antalya: ozgur.arun.com.tr

 CC BY-NC-SA 4.0

Except otherwise noted, the reuse of this document is authorised under a Creative Commons Attribution - Non Commercial - Share Alike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) licence (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

This license requires that reusers give credit to the creator. It allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, for noncommercial purposes only. If others modify or adapt the material, they must license the modified material under identical terms.

BY:

Credit must be given to you, the creator.

NC:

Only noncommercial use of your work is permitted. Noncommercial means not primarily intended for or directed towards commercial advantage or monetary compensation.

SA:

Adaptations must be shared under the same terms.

© Özgür Arun

doi: 10.5281/zenodo.20284998

Türkiye Yaşlı Bir Toplum: Kriz Nerede?

1

Türkiye Yaşlı Bir Toplum: Kriz Nerede?

Türkiye’de toplumsal yaşlanma geleceğe ait bir ihtimal değil, şimdi içinde yaşadığımız toplumsal gerçeklik. Türkiye çok yaşlı bir toplum ve hızla yaşlanmaya devam ediyor. Bu cümle bir felaket ilanı değil, sosyal politika sorumluluğu çağrısı. Ancak bugün nüfus verisi, giderek daha fazla kriz, yük, tehdit, alarm, sürdürülemezlik ve telafi edilemez kayıp diliyle dolaşıma sokuluyor. Yaşlı nüfus oranı, doğurganlık hızı, ortanca yaş, aktif-pasif sigortalı oranı, tek kişilik hane sayısı ve hanehalkı büyüklüğü aynı anlatının parçaları haline getirilirken verilen mesajlar bir krize, felakete, hatta kıyamete işaret ediyor: toplum yaşılanıyor, aile küçülüyor, genç nüfus azalıyor, sistem zorlanıyor...

Bu anlatı ilk bakışta oldukça teknik görünür. Rakamlar var, grafikler var, projeksiyonlar var, oranlar var. Rakamların kendisi nötr olsa da, onların söylemi politik. Elbette demografi, toplumsal dönüşümü anlamak için vazgeçilmez bir araç. Ama demografik veri tek başına sosyal politikanın hükmünü kuramaz. Nüfus yapısı bir bağlam sunar. O bağlamdan nasıl bir bakım rejimi, nasıl bir emeklilik sistemi, nasıl bir konut politikası, nasıl bir dijital hizmet altyapısı ve nasıl bir kuşaklar arası dayanışma modeli çıkarılacağı politik tercihtir.

Ben bu yazıda *korkusalan demografi* kavramını kullanırken veriye dayalı analizleri değil, verinin bağlamından koparılarak felaket senaryosuna dönüştürülmesini işaret ediyorum. *Korkusalan demografi*, demografik verinin korkutucu biçimde kodlanmasını, toplumsal hayatın kaçınılmaz yazgısı gibi sunulmasını ve siyasal tercihler için siğ bir ideolojik araca dönüştürülmesini anlatır. ***Korkusalan demografi, toplumsal yaşlanmanın toplumu iflasa, refah devletini çöküşe ve kuşakları çatışmaya götüreceği fikrini dolaşıma sokan felaketçi bir ideolojidir.*** Üstelik bu siğ ideoloji yalnızca bir inanç seti olmaktan öte, sosyal politika kesintilerini meşrulaştıran bir eylem hattı kurar.

Korkusalan demografi, nüfus verisini toplumsal eşitsizliklerden, sınıfsal konumlardan, toplumsal cinsiyet ilişkilerinden, bakım emeğinden, kayıt dışı istihdamdan, bölgesel eşitsizliklerden ve kamusal hizmet kapasitesinden ayırır. Ardından rakamları kader gibi sunar. Bu nedenle tartışma sıkışır: Yaşlılar artıyor, gençler azalıyor, sistem çökecek... Oysa asıl soru başka yerde asılı kalır: **Yaşlı bir toplumda haklar nasıl güvence altına alınacak?**

1

Türkiye Yaşlı Bir Toplum: Kriz Nerede?

Korkusalan demografi veri karşıtlığı değil. Tam tersine, o, veriyi ciddiye alır. Ancak tam olarak yaptığı, verinin politik bir korku nesnesine çevrilmesidir. Yaşlı nüfus oranı, doğurganlık hızı ya da aktif-pasif sigortalı oranı elbette dikkate değer göstergeler. Fakat bu göstergeler sınıf, toplumsal cinsiyet, bakım emeği, yoksulluk, bölgesel eşitsizlik, dijital dışlanma ve kamusal hizmet kapasitesiyle birlikte okunmadığında, toplumsal gerçekliği açıklamak yerine onun üzerini örter.

Korkusalan demografi, nüfusun yaşlanmasını kendi başına kriz üreten bir güç gibi sunar. Böylece sosyal politika kesintileri, emeklilik reformları, sağlık harcamalarının sınırlandırılması ve refah devletinin geri çekilmesi doğal, teknik ve kaçınılmaz kararlar gibi gösterilir. Sonuçta toplumsal yaşlanma kriz olarak pazarlanır.

Bu ayırım Türkiye için özellikle önemli. Çünkü Türkiye’de toplumsal yaşlanma çoğu zaman iki uç arasında sıkıştırılıyor. Bir yanda “yaşlı nüfus artıyor, sistem çökecek” diyen felaketçi bir dil var. Diğer yanda yaşlanmayı yalnızca aktif, sağlıklı, üretken ve dinç kalma meselesi olarak sunan parlatılmış iyimserlik var. Oysa yaşlı bir toplumda asıl mesele ne felaket ilanıdır ne de yaşlanma sürecindeki yakıcı ve süregelen eşitsizlikleri örten vitrin anlatısıdır. **Asıl mesele hakların, bakımın, gelirin, konutun, dijital hizmetlerin ve sosyal yurttaşlığın nasıl güvence altına alınacağıdır.**

Türkiye’de bugün benzer bir söylem düzeni oluşuyor. Strateji belgelerinde doğurganlık hızındaki gerileme, aile yapısındaki dönüşüm, hanehalkı büyüklüğünün küçülmesi, kırsal nüfus kaybı ve yaşlı nüfus oranındaki artış aynı çerçevede ele alınıyor. Belgelerde, nüfus artış hızı ve doğurganlık seviyesinin “endişe verici” noktalara ulaştığı, aktif-pasif sigortalı oranının 2024’te 1,61’e gerilediği ve 2’nin altındaki oranın sosyal güvenlik sistemi açısından kritik kabul edildiği belirtiliyor (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2026).

Burada sorun, doğurganlık hızının ya da yaşlı nüfus oranının tartışılması değil. Sorun, bu göstergelerin bir araya getirilerek toplumsal yaşlanmanın tehdit dili içinde eritilmesi. Bu söylem, yaşlıları hak sahibi yurttaşlar olarak değil, sistem üzerinde büyüyen bir basınç unsuru olarak görmeye yatkın. **Böylece toplumsal yaşlanma kamusal sorumluluğun konusu olmaktan çıkar, maliyet hesabının nesnesi haline gelir.**

Rakamların Politikası

2

Rakamların Politikası

1. Rakamları kaderleştirmek

Korkusalan demografinin ilk hamlesi rakamları kaderleştirmek olur. TÜİK verilerine göre 65 yaş ve üzeri nüfus 2025'te 9 milyon 583 bin 59 kişiye ulaşmış, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı yüzde 11,1'e yükselmiş (Türkiye İstatistik Kurumu, 2026). Bu veri önemli. Fakat bu veri bize tek başına ne yapmamız gerektiğini söylemez.

Aynı veri iki farklı sosyal politika yönelimine kapı açabilir. İlkinde, yaşlı bir toplumda bakım, sağlık, gelir güvencesi, ulaşım, konut, dijital hizmetler ve sosyal katılım alanları hak temelli biçimde yeniden kurulur. İkinci yönelim ise yaşlılığı maliyet kalemine çevirir. Aileyi bakımın doğal adresi, piyasayı ise kaçınılmaz çözümü olarak sunar. Demografi aynı demografi, farkı yaratan politik okuma biçimi. İşte bu *korkusalan demografi!*

2. Yaşlılığı maliyetlendirmek

*Korkusalan demografinin ikinci hamlesi yaşlılığı maliyetlendirmek olur. Aktif-pasif sigortalı oranı bu hamlenin en sevilen göstergelerinden birisi. Örneğin, Aile ve Nüfus On Yılı Vizyon Belgesi, Türkiye'de aktif-pasif sigortalı oranının 2024 yılında 1,61'e gerilediğini ve 2 seviyesinin altına düşmenin sistemin finansal açıdan kritik duruma geldiğini bildiriyor (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2026). Bu tür göstergeler elbette önemli. Ancak emeklilik sisteminin dengesini yalnızca yaşlı nüfus oranına bağlamak analitik olarak yetersiz. **Kayıt dışı istihdam, düşük ücretler, prim tahsilatı, işgücüne katılım, kadın istihdamı, gelir dağılımı, vergi politikası, işsizlik ve ekonomik üretkenlik hesaba katılmadan toplumsal yaşlanma, sosyal güvenlik sisteminin baş sorumlusu ilan edilemez.***

Bağımlılık oranı, 65 yaş üzerindeki herkesi bağımlı, çalışma çağındaki herkesi üretken varsayma eğilimi taşır. Oysa yaşlılar gelir getirici işlerde çalışır, bakım verir, torunlarına destek olur, hanenin gündelik emeğini taşır, toplumsal ilişki ağlarını ayakta tutar. Buna karşılık çalışma çağındaki herkes istihdamda, güvenceli, üretken ya da bağımsız değildir. Ücretsiz bakım emeği, gönüllülük, aile içi destek, kuşaklar arası transferler ve sosyal dayanışma bu kaba hesaplarda görünmez. *Korkusalan demografi* de tam burada devreye girer: Görünmeyen emeği hesaptan düşer, görünen maliyeti büyütür.

2

Rakamların Politikası

3. Kuşakları birbirine karşı yazmak

Korkusalan demografinin üçüncü hamlesi kuşakları birbirine karşı yazmaktır. Korkusalan demografi gençlerle yaşlıları aynı toplumsal alanın ortak öznelere olarak değil, kaynaklar üzerinde rekabet eden iki taraf olarak gösterir. Yaşlılar emeklilik, sağlık ve bakım harcamalarıyla sistemi zorlayan grup haline gelir, gençler ise bu yükü omuzlamak zorunda bırakılan mağdur kuşak olarak anlatılır.

Böylece sınıfsal eşitsizlikler, güvencesiz çalışma, barınma krizi, eğitimdeki eşitsizlikler, bölgesel yoksulluk ve sosyal devletin daralması arka plana itilir. Oysa gençlerin geleceğini yaşlılar değil, güvencesiz emek piyasası, gelir adaletsizliği, konut krizi, nitelikli eğitime erişimdeki eşitsizlikler ve kamusal hizmetlerin zayıflaması tehdit eder.

Türkiye’de bu söylemin izlerini “nüfus artış hızımız alarm veriyor”, “genç ve nitelikli nüfus bakımından kan kaybediyoruz” ve “sorun telafi edilemez boyuta ulaşacak” gibi ifadelerde görmek mümkün. Örneğin doğurganlık oranının yenilenme düzeyinin altına indiği, çocuk ve genç nüfus azalırken yaşlı nüfusun ilk kez yüzde 10’un üzerine çıktığı ve gerekli adımlar atılmazsa sorunun ağırlaşacağı belirtiliyor (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2026). Bu söylem, demografik dönüşümü hak temelli bir sosyal politika sorusu olarak değil, ulusal güç ve gelecek kaybı meselesi olarak çerçevelemektedir.

4. Aileyi sosyal politikanın yerine koymak

Korkusalan demografinin dördüncü hamlesi aileyi sosyal politikanın yerine koymak olur. Oysa aileyi desteklemek ile bakımı aileye devretmek aynı şey değil. Türkiye’de güncel politik söylemde aile, bakımın doğal ve öncelikli zemini olarak giderek daha güçlü biçimde kuruluyor. Aile ve Nüfus On Yılı belgesinde, yaşlı refahına yönelik sürdürülebilir sosyal güvenlik ve sağlık sistemleri ile “başta aile merkezli olmak üzere” çeşitlendirilmiş bakım ve destek modellerinin geliştirileceği, kuşaklar arası dayanışmanın pekiştirileceği belirtiliyor (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2026).

2

Rakamların Politikası

Bu ifadeler, tek başına olumsuz değil. Ancak kamusal hizmet, gelir desteği, yerel bakım altyapısı, bakım izni, profesyonel bakım emeği ve bakım verenlere yönelik somut güvencelerle tamamlanmadığında bakım yükünü hanelere taşır. Öte yandan akıldan çıkarmamalı, **Türkiye’de hane içinde bakım veren ana aktör kadınlardır!** Hane içinde bakım yükü kadınların görünmeyen emeğine yaslanır.

Bu nedenle “aileyi güçlendirme” söylemi dikkatle okunmalı. Aileyi güçlendirmek, bakım sorumluluğunu aileye havale etmek anlamına gelmemeli. Aileyi güçlendirmek, aile üyesi bakım verenleri yalnız bırakmamak, bakım veren emeğini tanımak, sosyal bakım hizmetlerini yaygınlaştırmak, kamusal bakım kapasitesini artırmak ve bakım ihtiyacı duyan yaşlıların bakım hakkına eşit erişimini güvence altına almakla mümkün olur.

5. Sessizce piyasayı çözüm olarak çağırmak

Korkusalan demografinin beşinci hamlesi piyasayı sessizce çözüm olarak çağırmayı. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği tartışılırken bireysel emeklilik, tamamlayıcı emeklilik, uzun dönemli bakım sigortası ve özel bakım hizmetleri giderek daha fazla gündeme geliyor. Bu araçların hiçbiri kendiliğinden yeterli değil. Sorun, kamusal sorumluluk genişletilmeden bu araçların sosyal politikanın yerine geçirilmesinde.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın (SBB) raporunda, toplumsal yaşlanma ile birlikte sosyal güvenlik sistemi üzerinde önemli bir yük oluşturacak yaşlı bakım hizmetlerinin finansmanı için uzun dönemli bakım sigortası çalışmalarına başlanacağı belirtilmekte (SBB, 2025). Bu yaklaşım sosyal güvenlik sisteminin mali boyutunu görünür kılar. Fakat bakımın hak, eşitlik ve kamusal yükümlülük boyutu aynı güçle kurulmadığında, yaşlılık piyasalaştırılmış risk yönetimine dönüşebilir.

2

Rakamların Politikası

6. Kriz söylemi yaş ayrımcılığını nasıl besliyor?

Toplumsal yaşlanmanın kriz olarak pazarlanması, yalnızca demografik verinin yanlış okunması değil. O aynı zamanda yaş ayrımcılığını besleyen bir kamusal iletişim biçimi. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaş ayrımcılığını yaş temelinde stereotipleştirme, önyargı ve ayrımcılık olarak tanımlar. Yaş ayrımcılığının sosyal politika içine gömülebileceğini, sorunların nasıl çerçeveslendiğini, hangi soruların sorulduğunu ve hangi çözümlerin mümkün görüldüğünü etkileyebileceğini vurgular (WHO, 2020).

Bu nedenle “yaşlı nüfus artıyor, sistem zorlanıyor” cümlesi masum bir teknik tespit olarak kalmaz. Bağlamından koparıldığında yaşlıları hak sahibi yurttaşlar olarak değil, yönetilmesi gereken maliyet ve risk grubu olarak kurar. Kriz söylemi, yaşlıları basitçe görünmezleştirmez. Yaşlıları fazlasıyla görünür kılar. Fakat bu görünürlük hak temelli olmaz. Maliyet, risk, bağımlılık ve yük söylemi etrafında kurulan bir görünürlüktür o.

Bu yüzden Türkiye’de ihtiyaç duyduğumuz şey, toplumsal yaşlanmayı inkar eden iyimserlik değil, yaşlanmayı felaketleştirmeyen güçlü bir sosyal politika aklı. Toplumsal yaşlanma, sosyal güvenlikten sağlığa, bakımdan konuta, ulaşımdan dijital hizmetlere, afet yönetiminden yerel politikalara kadar bütün alanlarda anaakımlaştırılmalı. Bu anaakımlaştırma, yaşlıları “yük” ya da yalnızca “korunması gereken kırılgan grup” olarak değil, hak sahibi, deneyim taşıyan, karar süreçlerine katılabilen ve toplumsal hayatın öznesi olan yurttaşlar olarak görmeyi gerektirir.

2

Rakamların Politikası

7. Felaketçilik de değil, parlatılmış aktif yaşlılık da!

Burada bir başka tuzağa da düşmemek gerekiyor. Toplumsal yaşlanma anlatısı felaket senaryosuna teslim edilmemeli. Fakat parlatılmış “aktif yaşlılık” vitrinine de sıkıştırılmamalı. Yaş ayrımcılığıyla mücadelede kullanılan mesajlar açık, kanıta dayalı, dengeli, kişisel hikayelerle desteklenmiş ve yaşlanmanın çeşitliliğini temsil eden bir dille kurulmalı. Yalnızca “kahraman yaşlılar”, “dinç yaşlılık” ya da uzatılmış orta yaş imgeleriyle kurulan anlatıların dışlayıcı sonuçlar üretebileceği unutulmamalı.

Toplumsal yaşlanmanın eşitsizliklerini örten iyimserlik de, yaşlanmayı maliyet kalemine indirgeyen felaketçi muhasebe de aynı ölçüde yetersizdir. Bize gereken şey, daha gürültülü bir nüfus paniği değil. **İhtiyacımız olan daha dürüst, daha eşitlikçi ve daha hak temelli bir kamusal dil.** Veri, korku üretmek için değil, hakları görünür kılmak için kullanılmalı. Toplumsal yaşlanma anlatısı yaşlılığın çeşitliliğini, eşitsizliklerini, bakım ihtiyacını, toplumsal katkılarını, kuşaklar arası karşılıklılığı ve sosyal yurttaşlık talebini birlikte görebilmeli.

Ne yaşlılığı romantikleştiren sahte bir iyimserlik ne de yaşlılığı maliyet kalemine indirgeyen felaketçi bir muhasebe bize yol gösterebilir.

3

Sonuç

3

Sonuç

Toplumsal yaşlanma ciddi bir sosyal politika meselesi. Ama kriz yaşlanmanın kendisinde değil.

Kriz, yaşlı bir toplumda bakım hakkının kamusal, eşit ve erişilebilir biçimde güvence altına alınmamasında.

Kriz, yaşlılığın yoksullukla, yalnızlıkla, konut gvencesizliğiyle, dijital dışlanmayla, kır-kent eşit sızliğiyle ve bakım veren yokluğuyla kesiştiği durumlarda sosyal politikanın geç kalmasında.

Kriz, yaşlıları maliyet kalemi, kadınları doğal bakım veren, gençleri mağdur kuşak, aileyi ise kamunun yerine geçecek kurum olarak gören dar tahayylde.

Bu nedenle sorun toplumsal yaşlanma değil, yoksullaşarak yaşlanan bir toplumda hakların nasıl örgütleneceği.

Korkusalan demografi bize krizi göstermez. Kriz diye neyin pazarlanmak istendiğini gösterir.

Kaynaklar

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026). Aile ve Nüfus On Yılı 2026-2035 Vizyon Belgesi. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Arun, Ö. (2026). Huzurevleri Yönetmeliği üzerine ilk değerlendirmeler. Yaşlanma Gündemi, Politika Notu 01.

Gee, E. M., & Gutman, G. M. (Eds.). (2000). *The overselling of population aging: Apocalyptic demography, intergenerational challenges, and social policy*. Oxford University Press.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği: Özel İhtisas Komisyonu raporu. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2026). İstatistiklerle yaşlılar, 2025. TÜİK.

WHO. (2020). *Campaigning to tackle ageism: Current practices and suggestions for moving forward*. World Health Organization.

4

Hakkında

Özgür Arun

Prof.Dr. Özgür Arun, Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesidir. Toplumsal yaşlanma, bakım ekonomisi, yaş ayrımcılığı, yaşlı hakları ve dijital eşitsizlikler alanlarında çalışmaktadır. Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği kurucularından ve Senex İzleme: Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi araştırmasının direktörüdür.

İletişim

Prof.Dr. Özgür Arun
Sosyoloji Bölümü
Akdeniz Üniversitesi
Antalya

www.ozgurarun.com.tr
arun@akdeniz.edu.tr
[@OzgurArun](https://www.instagram.com/OzgurArun)